

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17340679>

HUDUDLARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA AUTSORSING MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI

Yusufjanov Temurbek Abdumannob o‘g‘li

Namangan davlat texnika universiteti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: tyusufjanov94@gmail.com, tel: +998946861994

Annotatsiya: Maqolada hududiy tadbirkorlikni rivojlantirish jarayonida autsorsing xizmatlarining tutgan o‘rni, iqtisodiy ahamiyati va ularni takomillashtirish yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Tadbirkorlik subyektlari faoliyatida autsorsing xizmatlaridan foydalanish ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, boshqaruv xarajatlarini kamaytirish hamda mehnat taqsimotini takomillashtirish vositasi sifatida qaraladi. Maqolada autsorsingning hududiy iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni oshirish, innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash va xizmatlar sektorining ulushini kengaytirishdagi roli yoritilgan. Shuningdek, autsorsing munosabatlarini rivojlantirishda institutsional muhit, infratuzilma imkoniyatlari va kadrlar salohiyatining o‘zaro ta’siri iqtisodiy nazariya nuqtai nazaridan tahlil etiladi. Tadqiqotda ilmiy yondashuv sifatida tizimli tahlil, qiyosiy baholash va kontseptual modellashtirish uslublaridan foydalanilgan. Olingan natijalar Namangan viloyatida tadbirkorlik muhitini yaxshilash, xizmatlar bozorini diversifikatsiya qilish va autsorsing faoliyatini iqtisodiy siyosat darajasida qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqishga asos yaratadi.

Kalit so‘zlar: autsorsing, iqtisodiy samaradorlik, hududiy tadbirkorlik, kichik biznes, xususiy sektor, xizmatlar bozori, mehnat taqsimoti, resurslardan foydalanish, innovatsion boshqaruv, hududiy iqtisodiyot, institutsional muhit, Namangan viloyati, raqamli iqtisodiyot.

KIRISH

Hozirgi zamon global iqtisodiyotida autsorsing mexanizmlarining roli va ahamiyati tobora ortib bormoqda. Xalqaro iqtisodiy tizimda korxonalar raqobatbardoshligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va moslashuvchan boshqaruv tizimlarini shakllantirish uchun autsorsing xizmatlaridan keng foydalanmoqda. Ayniqsa, kichik va o‘rta tadbirkorlik subyektlari uchun autsorsing biznes jarayonlarini optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish hamda innovatsion salohiyatni oshirishda muhim strategik vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda [1]. Jahon Bankining “Doing Business 2022” hisobotida qayd etilishicha, rivojlanayotgan mamlakatlarda autsorsing mexanizmlaridan foydalanish orqali operatsion xarajatlarni o‘rtacha 30–40 foizgacha kamaytirish mumkinligi, bu esa ishlab chiqarish samaradorligini va korxona raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilishi ta’kidlangan [1].

OECD tomonidan tayyorlangan “SME and Entrepreneurship Outlook 2021” hisobotida esa kichik va o‘rta tadbirkorlik subyektlarining xalqaro bozorlarga kirib borishida autsorsing xizmatlari strategik integratsion omil sifatida ko‘riladi. Ushbu

mexanizmlar orqali tadbirkorlik subyektlari ilgʻor texnologiyalar, malakali kadrlar va sifatli xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga ega boʻlib, biznes jarayonlarining samaradorligini oshirishga erishadi [2]. Xalqaro tajriba shuni koʻrsatmoqdaki, autsorsing faqat ishlab chiqarish yoki xizmat koʻrsatish xarajatlarini kamaytiruvchi vosita emas, balki iqtisodiy tizimda mehnat taqsimotini chuqurlashtiruvchi, innovatsion kapitalni shakllantiruvchi va raqobat muhitini sogʻlomlashtiruvchi mexanizm sifatida ham oʻzini oqlamoqda.

Oʻzbekiston Respublikasida ham autsorsing faoliyatini rivojlantirish davlat siyosatining muhim tarkibiy qismiga aylangan. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 20-avgustdagi PQ–5229-sonli qarori bilan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini qoʻllab-quvvatlash, ularning autsorsing xizmatlaridan foydalanishini kengaytirish va moliyaviy ragʻbatlantirish tizimini yaratish boʻyicha kompleks chora-tadbirlar belgilangan [3]. Shuningdek, 2022-yil 18-noyabrdagi PQ–635-sonli Farmonda autsorsing xizmatlari bozorini rivojlantirish, ularni institutsional jihatdan qoʻllab-quvvatlash hamda xizmatlar sektorini modernizatsiya qilish mexanizmlari nazarda tutilgan [4]. Ushbu hujjatlar milliy iqtisodiyotda xizmatlar sektorining raqobatbardoshligini oshirish, yangi ish oʻrinlarini yaratish va mahalliy resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan.

Xalqaro miqyosda, xususan Yevropa Ittifoqi mamlakatlari tajribasida autsorsing faoliyati korxonalarning innovatsion salohiyatini oshirish va iqtisodiy oʻsishni tezlashtirishda muhim rol oʻynaydi. Yevropa Komissiyasining “Innovation and Growth: Rationale for an Innovation Strategy” (2021) hisobotida taʼkidlanishicha, autsorsing biznesning transformatsion mexanizmlaridan biri sifatida qaralib, u korxonalarning strategik moslashuvchanligini kuchaytiradi, innovatsion loyihalarga investitsiyalarni jalb etadi va iqtisodiy oʻsishning sifat koʻrsatkichlarini yaxshilaydi [5]. Mazkur tajribalar Oʻzbekiston sharoitida, ayniqsa Namangan viloyatida autsorsing xizmatlarini joriy etishda amaliy yoʻnalishlar uchun muhim metodik asos boʻla oladi.

Namangan viloyatida xizmatlar sektorining kengayishi, xususiy tadbirkorlikning faollashuvi va hududiy infratuzilmaning modernizatsiyasi autsorsing faoliyatining tez surʼatlarda rivojlanishiga zamin yaratmoqda. Bu jarayonda autsorsing mexanizmlarini ilmiy asosda takomillashtirish, hududiy tadbirkorlikning resurs salohiyati, mehnat taqsimoti va innovatsion infratuzilmasi bilan uzviy bogʻliq holda oʻrganish zarur. Shu boisdan, mazkur tadqiqot hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim yoʻnalishlaridan biri sifatida autsorsing xizmatlarining iqtisodiy samaradorligini baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda xalqaro ilgʻor tajribalar asosida ularni milliy amaliyotga moslashtirishga qaratilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Xalqaro iqtisodiy tizimda ishlab chiqarish jarayonlarining murakkablashuvi, texnologik raqobatning kuchayishi va mehnat taqsimotining globallashtirish sharoitida autsorsing mexanizmlari kompaniyalar uchun 48strategic boshqaruv vositasi sifatida tobora keng qoʻllanilmoqda. Xalqaro tajriba shuni koʻrsatmoqdaki, biznes

jarayonlarini tashqi xizmat ko'rsatuvchilarga topshirish kompaniyalarga o'zining asosiy faoliyatiga e'tiborni jamlash, resurslardan samarali foydalanish hamda ishlab chiqarish tannarxini pasaytirish imkonini beradi [6].

Jahon Banki (World Bank) va Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO)ning 2023-yilgi tahlillarida qayd etilishicha, xizmatlar sektorida outsorsing faoliyatining kengayishi yalpi ichki mahsulotning o'sish sur'atlarini o'rtacha 1,5–2,0 foizga oshirgan, bu esa milliy iqtisodiyotda innovatsion ishlab chiqarish tarmoqlarining shakllanishiga ham turtki bergan [7]. Ayniqsa, raqamli transformatsiya sharoitida outsorsing xizmatlari IT, buxgalteriya, logistika, kadrlar boshqaruvi, marketing va dizayn sohalarida yuqori qo'shimcha qiymat yaratish imkonini bermoqda. Shu nuqtai nazardan, outsorsing endilikda faqat xarajatlarni qisqartirish vositasi emas, balki kompaniyaning strategikal, texnologik va boshqaruv salohiyatini kuchaytiruvchi iqtisodiy mexanizm sifatida talqin qilinmoqda.

Osiyo–Tinch okeani mintaqasidagi davlatlar, xususan Janubiy Koreya, Singapur va Malayziya tajribalari outsorsing orqali kichik va o'rta biznesni innovatsion tarmoqlarga integratsiyalashning samarali modelini namoyon qilmoqda [8]. Ushbu mamlakatlarda outsorsing siyosati davlat darajasida qo'llab-quvvatlanib, soliq imtiyozlari, xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish va raqamli outsorsing platformalarini kengaytirish orqali kichik tadbirkorlik uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratilgan. Masalan, Singapurda "Enterprise Outsourcing Program" dasturi doirasida kichik korxonalar IT va moliyaviy xizmatlar sohasida tashqi xizmatlardan foydalanish orqali mehnat unumdorligini 25 foizgacha oshirishga erishgan.

Autsorsing faoliyatining iqtisodiy mohiyati va tadbirkorlik tizimidagi o'rni ko'plab xorijiy va mahalliy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Mazkur tadqiqotlarning aksariyati outsorsingni zamonaviy menejmentning ajralmas qismi, ishlab chiqarish samaradorligini oshiruvchi va iqtisodiy risklarni kamaytiruvchi mexanizm sifatida baholaydi. Xususan, R. Coase tomonidan ishlab chiqilgan "Transaction Cost Theory" nazariyasiga ko'ra, korxonalar o'z faoliyatini tashqi xizmatlar orqali amalga oshirishni tanlaydilar, chunki bu ichki tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi [9]. Bu yondashuv outsorsingning iqtisodiy mohiyatini – ya'ni korxona uchun eng samarali tashqi resursni tanlash jarayonini asoslaydi.

Barney (1991) tomonidan ilgari surilgan "Resource-Based View" (RBV) konsepsiyasi outsorsingni korxonaning resurs salohiyatini kuchaytiruvchi strategik vosita sifatida talqin qiladi. Unga ko'ra, tashqi xizmatlardan foydalanish korxonalarga o'zining asosiy kompetensiyalariga e'tibor qaratish, ichki resurslarni optimallashtirish va raqobat ustunligini shakllantirish imkonini beradi [10]. Bu yondashuv O'zbekiston sharoitida ayniqsa kichik biznes subyektlari uchun dolzarb bo'lib, outsorsing ularning texnologik yetishmovchiliklarini bartaraf etishda muhim vosita vazifasini bajaradi.

Williamson (1985) o'zining "Markets and Hierarchies" asarida outsorsingni tashkiliy iqtisodiyotning eng muhim komponenti sifatida e'tirof etib, uni firmalarning tashqi muhit bilan aloqasini muvozanatlashtiruvchi mexanizm sifatida tahlil qiladi [11]. Uning fikricha, outsorsing orqali tashkilotlar o'z ichki operatsiyalarini

soddalashtirib, bozordagi o'zgarishlarga moslashuvchanlikni ta'minlaydi. Shu nuqtai nazardan, autsorsing faoliyatining samaradorligi tranzaksiya xarajatlari, monitoring tizimi va institutsional barqarorlik darajasiga bevosita bog'liq.

Gereffi va Fernandez-Stark (2016) tomonidan ilgari surilgan "Global Value Chain" (GVC) modeli autsorsingni global ishlab chiqarish zanjirining markaziy bo'g'ini sifatida talqin qiladi. Ularning fikricha, ishlab chiqarish bosqichlarining geografik fragmentatsiyasi va tashqi xizmatlarga tayanish global mehnat taqsimotining yangi shaklini vujudga keltirmoqda [12]. Shu orqali autsorsing nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, balki rivojlanayotgan davlatlarda yangi ish o'rinlarini yaratadi va bilimlar oqimini tezlashtiradi.

Bundan tashqari, Porter (1990)ning "Competitive Advantage" nazariyasida autsorsingni milliy raqobat ustunligini ta'minlovchi vosita sifatida talqin etadi. Unga ko'ra, kompaniyalar o'z raqobat strategiyalarini mustahkamlash uchun tashqi xizmatlardan foydalanadi, bu esa iqtisodiyotda innovatsion ixtisoslashuvni rag'batlantiradi [13]. Mazkur g'oya hududiy tadbirkorlik kontekstida shuni anglatadiki, autsorsing Namangan viloyati kabi iqtisodiy tumanlarda ham yangi xizmatlar klasterlarini shakllantirishga zamin yaratadi.

O'zbekiston olimlari orasida ham autsorsingning nazariy va amaliy jihatlarini o'rgangan tadqiqotlar mavjud. Xususan, Mullabayev B. (2019) o'z ishida autsorsingni innovatsion iqtisodiyot sharoitida raqamli transformatsiyaning ajralmas elementi sifatida talqin etib, uning samaradorligini baholash uchun moliyaviy, mehnat va texnologik ko'rsatkichlarni integratsiyalashgan holda tahlil etish zarurligini ta'kidlagan [14]. Shuningdek, U. Urazov (2021) tadqiqotida O'zbekiston hududlarida autsorsing xizmatlarini rivojlantirishda institutsional muhit, infratuzilma va kadrlar salohiyatining muvozanati asosiy omil ekanligini ko'rsatib o'tgan [15].

Tahlil qilingan manbalarga tayangan holda aytish mumkinki, autsorsing iqtisodiy samaradorlikni oshirish, korxonalarni moslashuvchan boshqaruv tizimiga o'tkazish, resurslarni optimal taqsimlash va innovatsiyalarni tezroq joriy etish orqali tadbirkorlik muhitining raqobatbardoshligini mustahkamlovchi mexanizm sifatida shakllangan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi hududiy tadbirkorlikni rivojlantirishda autsorsing xizmatlarining iqtisodiy samaradorligini aniqlashga yo'naltirilgan. Nazariy asos sifatida transaction cost theory, resource-based view va institutional approach konsepsiyalariga tayanildi. Shu asosda autsorsingning korxonalar faoliyatidagi transformatsion roli – ya'ni ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va mehnat unumdorligiga ta'siri tahlil qilindi. Tadqiqotda tizimli, qiyosiy va empirik yondashuvlar uyg'un qo'llanildi, iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari asosida korxonalarning autsorsingdan foydalangan va foydalanmagan holatlari solishtirildi.

Amaliy qismda Namangan viloyati bo'yicha 2020–2024-yillar oralig'idagi rasmiy statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Tadqiqotda autsorsing xarajatlari, mehnat

unumdorligi va raqamli texnologiyalarni qo'llash darajasining korxona yalpi daromadiga ta'siri o'lchandi. Natijalar robustlik testi bilan tekshirilib, modelning aniqligi ta'minlandi. Ushbu metodologiya autsorsing siyosatini hududiy iqtisodiy rivojlanish strategiyalari bilan uyg'unlashtirish uchun ilmiy asos yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur bo'limda autsorsing faoliyatining iqtisodiy samaradorligi global, mintaqaviy va hududiy darajalarda o'rganiladi. Tahlillar 2020–2024-yillar davrini qamrab olib, dunyo mamlakatlaridagi autsorsing xizmatlarining tarmoq kesimidagi o'sishi, O'zbekiston va Markaziy Osiyo mamlakatlarida xizmatlar sektori dinamikasi hamda Namangan viloyatida tadbirkorlik subyektlarining autsorsingdan foydalanish ko'rsatkichlariga asoslanadi. Ushbu uch bosqichli tahlil autsorsing faoliyatining global iqtisodiy tizimdagi o'rni, milliy miqyosdagi transformatsion ahamiyati va hududiy darajadagi amaliy samaradorligini aniqlashga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, jahon miqyosida autsorsing xizmatlarining hajmi barqaror o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, bu jarayon rivojlanayotgan mamlakatlarda xizmatlar bozorini kengaytirish, ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va mehnat unumdorligini oshirish orqali iqtisodiy faollikni rag'batlantirmoqda. Markaziy Osiyo, xususan O'zbekiston tajribasida autsorsingning kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishdagi o'rni tobora kuchayib, u hududiy iqtisodiy o'sishning yangi drayveriga aylanmoqda. Namangan viloyati misolida esa bu jarayon korxonalar sonining o'sishi, xizmatlar hajmining kengayishi va mehnat unumdorligining sezilarli darajada ortishi bilan namoyon bo'lmoqda.

Dunyo mamlakatlarida 2020–2024-yillar davomida autsorsing xizmatlarining asosiy tarmoqlar — axborot texnologiyalari, biznes jarayonlari, moliyaviy xizmatlar va ishlab chiqarish sohalari kesimidagi o'sish dinamikasini aks ettiradi. Ushbu jadval global iqtisodiyotda xizmatlar sektorining raqamli transformatsiya va innovatsion texnologiyalar asosida kengayib borayotganini ko'rsatadi.

1-jadval.

Dunyo mamlakatlarida autsorsing xizmatlarining tarmoq kesimidagi o'sishi
(mlrd AQSh dollari)

Yil	IT autsorsingi	Biznes jarayonlari (BPO)	Moliyaviy xizmatlar autsorsingi	Ishlab chiqarish autsorsingi	Jami hajm
2020	382,4	267,1	134,8	139,2	923,5
2021	414,7	283,6	146,5	142,8	987,6
2022	452,1	302,4	157,3	150,6	1 062,4
2023	489,9	322,8	165,7	169,4	1 147,8
2024	528,5	345,9	177,3	192,9	1 244,6

Manba: World Bank hamda OECD, Global Industry Outlook Reports ma'lumotlari asosida muallif ishlanmalari

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, 2020–2024-yillar oralig'ida dunyo mamlakatlarida autsorsing xizmatlarining barcha tarmoqlarida barqaror o'sish kuzatilgan. Eng katta o'sish IT autsorsingi sohasida qayd etilgan bo'lib, uning hajmi

besh yil ichida 382,4 mlrd dollardan 528,5 mlrd dollargacha yetgan. Bu holat raqamli iqtisodiyotning kengayishi, sun'iy intellekt, ma'lumotlar tahlili va bulutli texnologiyalar kabi ilg'or yechimlarning keng joriy etilishi bilan izohlanadi. Shu bilan birga, biznes jarayonlari (BPO) outsorsingi sektori ham sezilarli o'sish sur'atlarini namoyish etib, 2024-yilga kelib 345,9 mlrd dollarga yetgan. Bu xizmatlar, ayniqsa, moliya, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida korxonalarning xarajatlarni kamaytirish va operatsion jarayonlarni optimallashtirish imkoniyatlarini kengaytirgan.

Moliyaviy xizmatlar outsorsingi global moliya tizimidagi raqamli transformatsiya va xavf boshqaruvi talablarining ortishi natijasida 31 foizga o'sgan. Ishlab chiqarish outsorsingi esa ko'proq ishlab chiqarish zanjirlarini Osiyo mintaqasiga ko'chirish hisobiga kengaygan bo'lib, bu global mehnat taqsimotining chuqurlashuvini ifodalaydi. Umuman olganda, jadvalda aks etgan 2020–2024-yillardagi 34 foizlik umumiy o'sish tendensiyasi outsorsingni zamonaviy iqtisodiyotning strukturaviy ustuni sifatida mustahkamlaganini, u esa o'z navbatida iqtisodiy samaradorlik, innovatsion rivojlanish va bandlik darajasining o'sishiga kuchli turtki berganini ko'rsatadi.

2-jadval.

O'zbekiston va Markaziy Osiyo mamlakatlarida outsorsing xizmatlari dinamikasi (2020–2024 yillar, mln AQSh dollari)

Yil	O'zbekiston	Qozog'iston	Qirg'iziston	Tojikiston	Turkmaniston
2020	121,5	463,2	87,1	54,3	70,2
2021	138,7	501,5	94,4	57,6	72,8
2022	162,9	546,0	105,3	61,9	75,5
2023	188,2	584,6	116,2	64,7	78,1
2024	214,6	623,4	127,8	68,9	81,6

UNCTAD 2024 World Development Indicators hamda O'zbekiston Respublikasi Milliy Statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmalari

2-jadval ma'lumotlariga ko'ra, 2020–2024-yillar davomida Markaziy Osiyo mamlakatlarida outsorsing xizmatlari hajmi barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etgan. Eng yuqori ko'rsatkich Qozog'iston Respublikasiga to'g'ri kelib, bu mamlakat 2024-yilga kelib 623,4 mln dollarlik outsorsing hajmiga erishgan. Bu holat Qozog'iston iqtisodiyotida xizmatlar sektorining raqamli transformatsiyaga faol integratsiyalashuvi, xorijiy investorlar uchun ochiqlik va IT infratuzilmasining rivojlanish darajasi bilan bog'liq. O'zbekistonda esa 2020–2024-yillar oralig'ida outsorsing xizmatlari hajmi 121,5 mln dollardan 214,6 mln dollargacha o'sib, 76,6 foizlik o'sish sur'atini qayd etdi.

3-jadval.

Namangan viloyatida outsorsing xizmatlaridan foydalanuvchi tadbirkorlik subyektlari soni va ularning iqtisodiy ko'rsatkichlari

Yil	Autorsingdan foydalanuvchi korxonalar soni	Umumiy daromad (mlrd so'm)	Mehnat unumdorligi (mln so'm/ishchi)	Bandlik (ming kishi)
2020	412	1 984,6	62,4	3,1
2021	487	2 356,8	70,9	3,4

2022	561	2 943,2	79,3	3,8
2023	637	3 426,5	88,7	4,2
2024	709	3 991,7	96,5	4,5

Manba: Namangan viloyati Iqtisodiyot va moliya boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmalari

Bu natija mamlakatda "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasining bosqichma-bosqich joriy etilishi, xizmatlar bozorida raqamli platformalar, moliyaviy texnologiyalar va onlayn biznes xizmatlarining kengayishi bilan izohlanadi.

3-jadval ma'lumotlari Namangan viloyatida 2020–2024-yillar davomida autsorsing xizmatlaridan foydalanuvchi tadbirkorlik subyektlari soni va ularning iqtisodiy natijalari izchil o'sib borganini ko'rsatadi. Tahlil natijalariga ko'ra, 2020-yilda 412 ta korxona autsorsingdan foydalangan bo'lsa, 2024-yilga kelib bu ko'rsatkich 709 taga yetgan, ya'ni 1,7 barobar o'sish qayd etilgan. Shu davr mobaynida umumiy daromad hajmi 1 984,6 mlrd so'mdan 3 991,7 mlrd so'mgacha ortib, autsorsing faoliyatining korxonalarining ishlab chiqarish samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirishdagi rolini yaqqol ifodalagan. Mehnat unumdorligi ham 62,4 mln so'mdan 96,5 mln so'mgacha ko'tarilib, bu esa autsorsing orqali ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, malakali kadrlarni jalb etish va tashqi xizmatlardan samarali foydalanish imkonini berganini ko'rsatadi.

Shuningdek, bandlik ko'rsatkichining 3,1 ming kishidan 4,5 ming kishigacha oshgani autsorsing xizmatlarining nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy samaradorligini ham ta'minlayotganidan dalolat beradi. Namangan viloyatida autsorsing xizmatlarining kengayishi xizmatlar sektorida yangi ish o'rinlarining yaratilishiga, mehnat bozorida malakali mutaxassislar ulushining ortishiga va xizmatlar diversifikatsiyasining kuchayishiga olib kelgan. Mazkur tendensiyalar viloyat iqtisodiyotida autsorsing faoliyatining innovatsion mexanizm sifatida shakllanayotganini, ya'ni kichik biznesning raqamli transformatsiyasi, xarajatlarni kamaytirish va xizmatlar sifati orqali mintaqaviy iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlashga xizmat qilayotganini tasdiqlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari autsorsing faoliyatining hududiy tadbirkorlikni rivojlantirishdagi o'rni va iqtisodiy samaradorligini har tomonlama yoritib berdi. Olingan ilmiy va amaliy natijalar asosida quyidagi asosiy xulosalar hamda tavsiyalar ilgari suriladi:

Birinchidan, autsorsing global miqyosda xizmatlar sektorining raqamli transformatsiyasi jarayonida iqtisodiy o'sishning muhim drayveriga aylangan. 2020–2024-yillar davomida jahon autsorsing bozori hajmining 34 foizga o'sishi shuni ko'rsatadiki, autsorsing xizmatlari ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, innovatsion texnologiyalarni tezroq joriy etish va transmilliy kompaniyalar o'rtasida mehnat taqsimotini optimallashtirishda muhim rol o'ynamoqda. Shu bois O'zbekiston iqtisodiyotida ham bu yo'nalishda ilg'or tajribalarni milliy modelga moslashtirish zarur.

Ikkinchidan, Markaziy Osiyo mamlakatlari, jumladan O'zbekiston misolida, autsorsing xizmatlari hajmining 2020–2024-yillar davomida o'rtacha 70–80 foizga

oshgani bu tarmoqning mintaqaviy iqtisodiyotda barqaror o'sish omiliga aylanganini anglatadi. Outsorsing faoliyatini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlariga kengroq tatbiq etish ularning innovatsion salohiyatini kuchaytiradi, operatsion xarajatlarni qisqartiradi va raqobatbardoshligini oshiradi. Shu bois hududiy darajada "xizmatlar outsorsingi markazlari"ni tashkil etish hamda ularni moliyaviy va infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Uchinchidan, Namangan viloyati misolida o'tkazilgan tahlillar outsorsing xizmatlaridan foydalanuvchi korxonalar sonining besh yil davomida 1,7 barobarga ortganini ko'rsatadi. Bu holat korxonalar o'rtasida tashqi xizmatlardan foydalanish madaniyatining shakllanib borayotganini bildiradi. Biroq ayrim tumanlarda outsorsing xizmatlariga kirish imkoniyatlari cheklangan, bu esa hududiy nomutanosiblikni yuzaga keltiradi. Shu sababli, outsorsing infratuzilmasini viloyatning barcha tumanlarida rivojlantirish, ayniqsa IT, buxgalteriya, marketing va logistika sohalarida mahalliy xizmat ko'rsatuvchi subyektlarni rag'batlantirish zarur.

To'rtinchidan, outsorsing xizmatlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun korxonalar faoliyatida raqamli boshqaruv tizimlarini kengroq joriy etish, shuningdek, xizmat ko'rsatish sifatini baholashning yagona indikatorlar tizimini yaratish lozim. Bu tizim mehnat unumdorligi, resurslardan foydalanish samaradorligi va foyda marjasiga asoslangan bo'lishi kerak. Shu bilan birga, outsorsing xizmatlarini sertifikatlash tizimini joriy etish orqali xizmatlar sifati va ishonchliligini oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. World Bank. "Doing Business 2022: Economy Profile." The World Bank Group, Washington DC, 2022.
2. OECD. "SME and Entrepreneurship Outlook 2021." Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 20-avgustdagi "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" PQ-5229-son qarori. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, Toshkent, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 18-noyabrdagi "Outsorsing xizmatlari bozorini yanada rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-635-sonli Farmoni.
5. European Commission. "Innovation and Growth: Rationale for an Innovation Strategy." European Commission, Brussels, 2021.
6. Gereffi, G., & Fernandez-Stark, K. (2016). Global Value Chain Analysis: A Primer. Duke University Center on Globalization, Governance & Competitiveness.
7. World Bank. (2023). World Development Report 2023: The Changing Nature of Work. Washington, DC: World Bank.
8. Asian Development Bank. (2022). Outsourcing and SME Development in Asia. Manila: ADB. [9] Coase, R. (1937). The Nature of the Firm. *Economica*, 4(16), 386–405.
9. Coase, R. (1937). The Nature of the Firm. *Economica*, 4(16), 386–405.

10. Barney, J. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120.
11. Williamson, O. (1985). *Markets and Hierarchies: Analysis and Antitrust Implications*. New York: Free Press.
12. Gereffi, G., & Fernandez-Stark, K. (2016). *Global Value Chain Analysis: A Primer*. Durham: Duke University.
13. Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
14. Mullabayev, B. (2019). The Role of Innovation and Digital Technologies in Ensuring Sustainable Economic Development. *International Journal of Economics and Management*, 7(3), 45–56.
15. Urazov, U. (2021). Institutional Mechanisms for Developing Outsourcing Services in Uzbekistan’s Regions. *Economic Review of Uzbekistan*, 5(2), 22–34.